

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska pod tytułem *Palingeneza mitów w polskiej prozie kobiet po 2000 roku* poświęcona jest analizie współczesnych form powrotu i przekształcania mitów w literaturze pisanej przez kobiety, ze szczególnym uwzględnieniem dwóch dominujących form tego zjawiska: retellingu oraz brandingu kulturowego. Punktem wyjścia rozważań stało się założenie, że mit w XXI wieku przestaje funkcjonować jako stabilna, normatywna struktura sensu, a zaczyna działać jako dynamiczny mechanizm narracyjny, podlegający nieustannym transformacjom wynikającym z przemian estetycznych, ideologicznych oraz medialno-rynkowych.

W części teoretycznej rozprawy (rozdział I) zrekonstruowano i uporządkowano najważniejsze koncepcje mitu oraz jego literackich przekształceń (m.in. Northropa Frye'a, Mircei Eliadego, Claude'a Lévi-Straussa czy Rolanda Barthes'a), sytuując je w kontekście najnowszych badań literaturoznawczych nad palingenezą, intertekstualnością i transformacją narracyjną. Ramy teoretyczne pracy uzupełnia perspektywa feministyczna, ze szczególnym uwzględnieniem postfeminizmu oraz feminizmu czwartej fali. Kluczowe znaczenie ma tu obserwacja, iż oba te nurty – mimo wzajemnych napięć i kontrowersji obecnych w dyskursie naukowym – funkcjonują symultanicznie w polskiej prozie kobiet pierwszych dwóch dekad XXI wieku, prowadząc nie tylko do ich artykulacji, lecz także do banalizacji i erozji potencjału emancypacyjnego. Przyjęcie takiej optyki umożliwia analizę mitów jako narzędzi negocjowania podmiotowości, płci kulturowej oraz relacji władzy w (po)nowoczesnym świecie.

Część analityczna zawiera analizy zjawiska „powrotu” opowieści i komponentów mitycznych w wybranych przykładach polskiej prozy kobiet po 2000 roku. Rozdział II poświęcony został pierwszej z wyróżnionych form palingenezy – retellingowi – ukazanemu jako praktyka krytyczna i reinterpretacyjna, służąca przede wszystkim opowiedzeniu na „nowo” znanych historii i restytucji głosu postaciom marginalizowanym w tradycyjnych narracjach mitycznych. Na podstawie oglądu materiału egzemplifikacyjnego (opowiadań z antologii *Ziarno granatu. Mitologia według kobiet*, powieści m.in. Olgi Tokarczuk i Moniki Magoskiej-Suchar) zaobserwowano trzy strategie, które obierają pisarki przy tworzeniu retellingów: katabazy, monstryfikacji oraz eskapizmu. Analogicznie skonstruowany został rozdział III, poświęcony zjawisku zdefiniowanemu w pracy jako branding kulturowy. Koncepcja ta, wywodząca się z badań nad kulturą masową i teorii medioznawczych, stanowi autorską próbę jej adaptacji na grunt rozpoznań literaturoznawczych. W analizowanych utworach komponenty mityczne nie funkcjonują, jak to miało miejsce w retellingach, jako struktury narracyjne, lecz stają się markami/brandami kulturowymi, przyjmując rolę nośników ideologii obecnych we współczesnym dyskursie medialnym i politycznym (m.in. ekokrytycznych, tożsamościowych czy narodowościowych). Na tej podstawie wyodrębniono trzy idee konstytuujące proces eksploatacji treści mitycznych: maskarady (powieści Tokarczuk i Izabeli Filipiak), gaizmu (twórczość Agnieszki Szpili i Barbary Piórkowskiej) oraz indygenizacji (utwory Katarzyny Bereniki Miszczuk i Aleksandry Seligi). Przeprowadzona analiza dowodzi, że choć w retellingu i brandingu kulturowym pisarki operują tym samym zasobem mitycznym, to obie te formy palingenezy różnią się zasadniczo zarówno pod względem funkcji kulturowej, jak i potencjału krytycznego oraz artystycznego.

Tym samym w dysertacji zaproponowano zniuansowane ujęcie współczesnej palingenezy mitów, ujawniając napięcie pomiędzy literackim przetwarzaniem mitu a jego instrumentalizacją w obiegu kultury popularnej.

Słowa-kluczowe: mit, palingeneza, polska proza kobiet po 2000 roku, retelling, branding kulturowy